

Kertomus intendentti Jorma Leppäahon 11 - 13.X.1951

yhdessä Hämeenlinnan kaupungin arkkitehti Sahlbergin ja asemakaava-arkkitehti Ernon kanssa suorittamasta Hämeenlinnan kaupungin ja sen lähiympäristön kiinteiden muinaisjäännösten tarkastuksesta.

1. Aulanko, hotellialue.

Kaikilla vanhoilla löytöpaikoilla käytiin. Hotellin johtajalta tiedusteltiin uusista rakennussuunnitelmista. Niitä on kaksi rantarata, ja olympialaisia varten yksissä neuvoin armeijan kanssa rakennuttavat parakit. ~~Onneeseen karttaliitteeseen ovat nuo molemmat suunnitelmat merkityt.~~ Parakkien rakennustyö alkaa lähiaikoina. Hotellin johtaja lupasi aikanaan ilmoittaa Hämeenlinnan museon vahtimestarille töiden alkamisen, jotta hän voisi tulla paikalle tarkkailemaan kaivuuta. Tosin parakkien vaiheilta ei ole löytöjä, mutta Aulangolta on siksi runsaasti löydöksiä, että katsoin tällaisen varatoimenpiteen välttämättömäksi.

2. Aulanko, muinaislinna.

Paikka on Voionmaan kaivausten jäljiltä varsin hyvässä kunnossa. Paikan suureen turistimerkitykseen nähden päätimme esittää, että linna markkeerattaisiin sopiviin paaluihin maastoon ja paikalle asetettaisiin erikielinen selostava taulu.

3. Linnanniemen t. - saaren ent. höyrystysalue.

Tämä suuri telollisuustontti, jolta on mm. hopea-äärre (3090; 1-9) on nyt kokonaisuudessaan joutunut puolustusvoimain haltuun. Tiilisistä saharakennuksista muodostellaan paraillaan suurta korjaamoja. Konehuoneesta ^{Sarasmen} ~~onneeseen~~ kartan kohta a) suoraan länteen oli kaivettu auki vesijohtokanava. Mitään kulttuurimaan merkkejä ei kuitenkaan näkynyt leikkauksessa. Paikalla asuva luutn. Linnakan-

gas ilmoitti Keskusvarikko I:n ryhtyvän lähiaikoina kaivauttamaan toista kanavaa suunnilleen konehuoneesta etelään t. etelä-lounaaseen. Hän lupasi auliisti valvoa, jos kaivaustöiden yhteydessä ilmenisi jotain muinaistieteellisesti merkittävää sekä ilmoittaa viipymättä havainnoistaan Muinaistieteelliselle Toimikunnalle.

4. Hätilä Keskusvarikko I:n alueella.

Tähän paikkaan nähden ei ole varsinaisesti mitään lisättävissä Salmen ja Keskitalon havaintoihin nähden. Tilanne paikalla oli ennallaan. Kaupungin arkkitehti ilmoitti, ettei asemakaavoitus vielä lähiaikoihin uhkaa Keskitalon tutkiman polttokalmiston läheisyydessä, varikkoalueen ulkopuolella olevia mahdollisia kiinteitä muinaisjäännöksiä.

5. Ojoinen, Kivikolu.

Kaupunkiasutuksen leviäminen näyttää pysähtyneen ainakin joksikin ajaksi, mutta uhrikivet ovat auttamattomasti joutuneet jalokoihin. Pienempää tuhoutuneeksi ilmoitettua kiveä emme tietenkään löytäneet. "Rajakivi" oli piikkilangalla aidattu ja vieressä taulu, jossa teksti "Suomen suurin uhrikivi". Tästä huolimatta parissa parhaimmassa, uhrikuopassa oli jauhettu tiilikiveä, joten kivi oli tahraantunut varsin pahan näköiseksi. Työtä arveli naapuriston väki lasten tekemäksi. Päätimme tehdä esityksen, että kivi katettaisiin suojuskatoksella ja eteen asetettaisiin avattava verkkoportti.

6-8. Kirstulankartano.

Etelässä maantien länsipuolella oleva Riihimäen polttokenttäkalmisto samoinkuin Rajalan ladon luona oleva mahdollinen sellainen eivät aiheuta toimenpiteitä, sillä tilanne niiden suhteen on ennallaan. Tilanomistaja Honkajuuri kertoi tallimies Niemelän arvelun mukaan (tullut mustaa maata ja saviastianpalasia?) kartanon talousrakennusten pohjoiskulmauksessa olevan mahdollisesti myös polttokenttäkalmiston tai raunion jäännöksen. Maist. Keskitalo il-

moitti myös kiinnittäneensä paikkaan huomiota. Mitään varmaa ei paikasta voi silmämääräisesti sanoa. Se on nyt merkitty paikan yleiskarttaan. ^(Sarasmo) Mainittakoon, että Honkajuurien kokoelmassa Kirstulassa säilytetty ajaltaan toistaiseksi epämääräinen pyöreä pronssihela tai -koyru on Teemu Niemelän mukaan juuri tästä paikasta löydetty. Vanajaveden rannalla olevan kalmiston, tilanomisja ilmoitti olevan mitä suurimmassa vaarassa. Hämeenlinnalaiset ovat vallanneet omin luvuin paikan uimarannakseen. Mahinnousua kieltävät taulut revitään heti pois ja hautaraunioitakin ilmeisesti kaivellaan. Paikalle tultuamme totesimme tilanteen paikalla olevan todella surkean. Luonnonkauniilla niemekkeellä sijaitseva kumpuraunioryhmä uhrikivineen oli tuhoutumassa. Itäisin erillään oleva raunio, jonka Keskitalo totesi v. 1950 on hyvin rekonstruoitu, koska turpeet sen pinnassa eivät vielä olleet kasvaneet umpeen oli se säästynyt aarteensijain kaivelulta. Uhrikivi oli vahingoittumaton. Uhrikiven vieressä olevassa suuressa kummussa oli pari pienempää aarteensijain kuoppaa. Sarasmon koekuoppa oli siististi peitetty. Suuri koko on kuitenkin säilyttänyt kumpuraunioin täydelliseltä hävitykseltä. Tästä lounaaseen oleva pieni raunio, joka Keskitalon käydessä oli eheänä, on nyt miltei kokonaa tuhoutunut. Sen paikalla on vain suuri kraatteri ja vähän reunoja kumpurauniosta pohjoiseen oleva matala raunio oli aivan revitty. Näytti siltä, että rauniolla olisi alunperin ollut melko selvä kivikehä. Molempien tuhottujen raunioiden loppuun tutkimista pitäisin kev. 1952 varsin tähdellisenä seikkana. Yhdessä kaupunginarkkitehti Sahlbergin kanssa päätimme esittää, että suuri kumpuraunio ja uhrikivi aidattaisiin yhteisen aidan sisään a.o. selostus- ja rauhoitustauluineen. Parempaa olisi tietenkin ollut, jos koko kalmisto uhrikivineen saataisiin säilymään, mutta tämä on tällä hetkellä käytännöllisesti katsoen mahdotonta.

9. Imatran Voiman alueelta ei ole muuta huomautettavaa kuin, että uhrikivi oli pahoin kallistunut. Ylikonemestari Salo esitti, että

he saisivat luvan oikaista kiven, varsinkin kun kivi sijaitsee hyvin hoidetun puistoalueen keskellä. Annoin tähän luvan nimenomaan, koska kivi on alunperin ollut vaaka-asennossa.

10-11. Ent. kirkonvartija Salon tontilla sekä Paavolan talon alueilla oleviin uhrikiviin nähden ei ole mitään huomauttamista.

12-13. Kaleva - Salmisen tehdasalue ja n.s. Konkipelto. Ne ovat kaupungin reservissä olevia tehdasalueita, joita ei mikään vaara uhkaa tällä hetkellä.

14. Perttulan vajaamielisten kasvatustalon uhrikivi. Henkilövaihdosten vuoksi uhrikivi alkoi jo olla unohtumassa, varsinkin kun se oli maatonut ja kuusiaidan kuusien peittämä. Pyynnöstäni tilanhoitaja lupasi näyttää kiven, laitoksen henkilökuntaan kuuluville, sekä samoin ilmoittaa henkilökunnalle, että se on vastuussa siitä, etteivät hoidokit pääse kiviä hävittämään. Kaiken varalta tilanhoitaja lupasi aidata kiven. Osaston on syytä toimittaa rauhoitustaulu paikalle.

15. Juppalan talon uhrikivet olivat paikallaan. V. 1936 maahan upotettu uhrikivi oli jo osittain nousemassa esiin paistaen pellon pinnasta suuren porsaan selkänä. Juppalan nuori isäntä esitti toivomuksen, että kivi nostettaisiin ylös ja siirrettäisiin peltotöitä haittaavana lähellä olevan Juppalan talon pihaan. Lupasin alistaa asian esihistoriallisen osaston harkittavaksi. Omasta puolestani pitäisin kiven pelastamisesta varsin tähdellisenä toimenpiteenä. Kivi painaa ainakin toistakymmentä tonnia, joten nosto kuitenkin on liian kallis tehtävä osaston määrärahojen puitteissa. Epävirallista tietä luulisin, että ainakin kiven esiinkaivamiseen saataisiin sotaväkeä. Itse nostoon ja paikalta siirtoon tarvitaan voimakkaat traktorit.

Ilma oli koko tarkastuksen ajan kostean sumuinen, joten valokuvausta ei voinut yrittää. Ainakin Kirstulan rantakalmiston suhteen se olisi ollut varsin tärkeää.

Helsingissä, 23.X.1951.

Jorma Leppäaho.